

3. Громадська організація «Асоціація арабських лікарів України» (Public Organization «Assotiation of Arabic Physicians of Ukraine»). *YOU CONTROL*. 2025. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/39606896/
4. Громадська організація «Українсько-арабський культурний центр» (Ukrainian-Arabic Cultural Center (UACC)). *YOU CONTROL*. 2025. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/43069102/
5. Запорожці можуть опанувати навички надання невідкладної медичної допомоги. *Запорізька обласна державна адміністрація*. 2015. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/26471/zaporizhtsi-mozhut-opanuvati-navichki-nadannya-nevidkladnoji-medichnoji-dopomogi.html>
6. «Ми обрали Україну»: українські лікарі арабської ідентичності героїчно рятують людей в умовах війни. *Державна служба України з етнополітики та свободи совісті*. 2022. URL: <https://dessa.gov.ua/my-obraly-ukrainu-ukrainski-likari-arabskoi-identychnosti/>
7. Январьов І. Арабські лікарі в Україні об'єднують зусилля. *Іслам в Україні*. 2015. URL: <https://islam.in.ua/ua/tochka-zoru/arabski-likari-v-ukrayini-obyednuuyut-zusylyya>

РОЛЬ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ ЯК СУБ'ЄКТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Чернишенко Н. О.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
nonatali1981@gmail.com*

У сучасній українській системі освіти важливого значення набуває питання створення доступного освітнього середовища для всіх дітей, зокрема – з особливими освітніми потребами (ООП). В умовах впровадження політики інклюзії ключовою є роль педагогічної команди, серед якої особливою є позиція асистент вчителя. Проте ця роль часто сприймається лише через педагогічний (освітній) аспект і недостатньо – через призму соціальної роботи. Асистент вчителя виступає «мостом» між дитиною з ООП, педагогом, однолітками та соціально-педагогічним середовищем закладу; він/вона здійснює супровід, адаптацію, соціалізацію і допомагає реалізовувати право дитини на рівноцінну участь в освітньому процесі.

Метою статті є окреслити теоретичні засади розуміння ролі асистента вчителя як суб'єкта соціальної роботи; проаналізувати специфіку його діяльності в умовах інклюзивного освітнього середовища України; визначити ключові функції та практичні напрями роботи.

Інклюзивна освіта базується на соціальній моделі, яка визнає право кожної дитини на навчання в максимально звичайному середовищі за умови необхідної підтримки [3, 5]. Соціальна робота в освітньому контексті передбачає системну супровідну діяльність, яка

сприяє адаптації, соціалізації, включенню та підвищенню здатності до самостійності дітей із ООП.

Асистент вчителя є педагогічним працівником, але його роль виходить за рамки чисто навчальної діяльності: він/вона здійснює підтримку соціального включення, допомагає адаптації освітнього середовища, сприяє комунікації між учнями, учителем, фахівцями ППП (психолого-педагогічної підтримки) та батьками. Наприклад, Т. Гуменюк у своїй публікації зазначає, що асистент учителя допомагає дітям не лише якісно засвоювати знання, але й налагоджувати соціальне життя [1].

З цієї позиції асистент вчителя – це суб'єкт соціальної роботи в освітньому просторі, який реалізує інтервенції на рівні індивідуального супроводу, групової взаємодії та системної комунікації. Він/вона можна розглядатися як соціально-педагогічний агент, який втілює принципи рівності, інклюзії та соціальної справедливості.

Посада асистента вчителя введена у зв'язку з розвитком інклюзивного навчання, і її функції описані в нормативних документах [3, 8]. У Типовій програмі підготовки (модуль I) зазначено: «Вступ до інклюзивної освіти: основні завдання і ролі асистента вчителя в інклюзивному класі» [5]. Це дає підґрунтя для правового й кадрового статусу асистента.

Ряд досліджень виокремлює такі функціональні групи:

– організаційна: підготовка матеріалів, робота з приміщенням, забезпечення матеріально-технічних умов [4];

– навчально-розвиткова: підтримка учнів з ООП, здійснення індивідуальної або групової роботи, допомога учителю в реалізації Індивідуальної програми розвитку (ІПР) [4];

– діагностична та консультативна: спостереження за учнями, взаємодія з ППП-командою, облік прогресу [4].

– соціально-педагогічна: створення умов для включення дитини в життя класу та школи, підтримка соціалізації, комунікативні навички [2].

Успішна діяльність асистента вчителя залежить від ефективної взаємодії із вчителем-класоводом, фахівцями служби підтримки, батьками та однолітками. Наприклад, у семінарі зазначено: «Ефективні стосунки між учителем та його асистентом формуються на основі спільної відповідальності» [6].

Як суб'єкт соціальної роботи, асистент вчителя виконує такі важливі соціально-педагогічні завдання:

– підтримує дитину з ООП у входженні у соціальне середовище школи;

– сприяє формуванню відчуття себе повноцінним членом колективу;

– допомагає учню в побудові взаємодії з однолітками та вчителями;

– модерує процес адаптації та саморегуляції учня у навчальному середовищі.

Так, автори зазначають, що цільова функція асистента – «сприяння розвитку самостійності, соціальних навичок та впевненості в собі» (завдання/обов'язки) [7].

Таким чином, посада асистента вчителя в умовах інклюзивного освітнього середовища України має подвійний характер: з одного боку – освітня (підтримка навчального процесу), з іншого – соціально-педагогічна (супровід, соціалізація, включення). Розгляд цієї ролі як суб'єкта соціальної роботи дає змогу підкреслити її важливість для реалізації права кожної дитини на рівний доступ до освіти, а також створення інклюзивної спільноти в школі.

Для ефективної реалізації цієї ролі потрібна системна підтримка: нормативна, кадрова, методична, а також інтеграція в командну модель соціальної роботи. Забезпечення таких умов сприятиме не лише успішному навчальному процесу дітей з ООП, але і їхній повноцінній соціальній інтеграції, формуванню почуття приналежності, розвитку самостійності та соціальних навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк Т. В. Роль асистента вчителя в класі з інклюзивною формою навчання. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 16 трав. 2025 р. / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2025. С. 182–185. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/52163/1/R_Druzhnenko_IITNZ_2_IS.pdf
2. Лапін А. В. Організація соціального життя дитини з особливими освітніми потребами асистентом вчителя. *Інклюзивне навчання в Новій українській школі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26–27 бер. 2018 р. Теревовля : Інтерсервіс, 2018. С. 56–59. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711765/>
3. Луканьова Л. О. Актуальні аспекти роботи асистента вчителя (вихователя) та організації інклюзивної освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інклюзія і суспільство*. 2024. Вип. 1 (6). С. 45–49. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/92>
4. Олефір Н. Особливості роботи асистента вчителя в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Серія: Філософія. Педагогіка*. 2021. № 1 (1). С. 68–73. URL: <https://visnuk.dano.dp.ua/index.php/pp/article/view/12>
5. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції «Нова українська школа»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.10.2019 № 1310. *РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1310729-19#Text>

6. Роль асистента вчителя в інклюзивному середовищі. *Відділ освіти, культури, молоді та спорту Рахівської міської ради*. 2022. URL: <https://surl.lt/kgxszf>
7. Роль асистента вчителя в класі з інклюзивним навчанням. «Інклюзивно-ресурсний центр» *Солотвинської селищної ради*. 2025. URL: <https://solotvino.irc.org.ua/news/10-30-33-18-08-2025/>
8. Хорт М. А. Асистент учителя в інклюзивному класі – завдання та функції. *Основа : видавнича груп*. 2021. URL: <https://osnova.com.ua/asistent-uchitelya-v-inklyuzivnomu-klasi-zavdannya-ta-funktsii/>